

گزارش «وقایع اسرائیلیه» از چگونگی مهار روایت‌های خبری توسط ارتش اسرائیل

در محاصره سانسور

مهیا جعفری‌فر

در اسرائیل، روایت‌های خبری با موانع متعددی مواجهند؛ از نظارت نظامی بر اخبار داخلی گرفته تا فشار بر رسانه‌های خارجی و تلاش سیستماتیک برای کنترل محتوا در پلتفرم‌های دیجیتال جهانی. در این گزارش قصد داریم به ابعاد مختلف سیاست چندلایه سانسور و روایت‌سازی در اسرائیل بپردازیم.

از آغاز با سانسور

زیربنای قانونی سانسور در اسرائیل از خودش قدیمی‌تر است. محدودیت‌های آزادی رسانه‌ها در ابتدا توسط بریتانیایی‌ها در طول قیمومیتشان بر فلسطین وضع شد، در آن زمان، قوانین اولیه مربوط به مطبوعات تصویب شد و اسرائیل نیز پس از اعلام موجودیت در سال ۱۳۲۷ قوانین بریتانیایی درباره مطبوعات را حفظ کرد و اجرای سانسور را به‌عهده وزارت کشور و ارتش گذاشت، به‌ویژه در موضوع‌هایی که به امنیت ملی مربوط می‌شد.

در سال ۱۳۳۲، اسرائیل برای رسمی‌کردن رابطه بین ارتش و رسانه‌ها، کمیته سردبیران را تشکیل داد. در این سازوکار، سردبیران مطبوعات متعهد می‌شدند قبل از انتشار مطالب حساس، آن‌ها را به سانسورچی نظامی ارائه کنند. این روند باعث شکل‌گیری نوعی خودسانسوری در میان روزنامه‌نگاران شد. شدیدترین شکل سانسور اسرائیل، در سرزمین‌های اشغالی پس از جنگ شش روزه اعمال شده است. در این مناطق، رسانه‌ها مستقیماً زیر نظر ارتش کار می‌کردند و در صورت انتشار مطالبی خلاف نظر ارتش، با مجازات‌های جدی مواجه می‌شدند. با آغاز انتفاضه اول در سال ۱۳۶۶، فشار بر رسانه‌های عربی و خبرنگاران فلسطینی بیشتر شد. پس از تأسیس تشکیلات خودگردان فلسطین، بحث سانسور به شکل دیگری ادامه پیدا کرد؛ این بار برخی رسانه‌های فلسطینی از سرکوب صدای منتقد در درون تشکیلات خبری می‌داندند. امروزه برخی سازمان‌های بین‌المللی مطبوعات این رژیم را «آزاد» می‌دانند، اما برخی دیگر به وجود سانسور نظامی مداوم اشاره می‌کنند؛ به‌ویژه در موضوع‌های مربوط به درگیری با فلسطینی‌ها.

مرکز سانسور نظامی؛ یک نهاد رسمی برای سانسور

در اسرائیل، نهادی به نام «سانسور نظامی» (Military Censor) وجود دارد که زیر نظر ارتش فعالیت می‌کند. رسانه‌های داخلی موظفند اخبار مرتبط با امنیت ملی، عملیات‌های نظامی، فناوری‌های راهبردی و گاه موضوعاتی مربوط به موقعیت نظامیان یا گروگان‌ها را پیش از انتشار برای بررسی به این نهاد ارائه دهند. این نهاد، بر اساس مقررات رسمی، امکان رد، ویرایش یا تأخیر در انتشار مطالبی را دارد که می‌تواند به گفته مسئولان، «منافع امنیتی» اسرائیل را به خطر بیندازد. زمانی که سانسورچی مداخله می‌کند، رسانه‌ها اجازه ندارند به مخاطبان خود اطلاع دهند که سانسور اعمال شده؛ به همین دلیل، بیشتر فعالیت‌های این نهاد از دید عموم پنهان می‌ماند.

طی یک دهه گذشته، این نهاد بازرینی و مداخله در انتشارات آنلاین و آرشیو دولتی را نیز در دستور کارش قرار داده است. در برخی موارد حتی جلوی انتشار اسنادی را گرفته که پیش‌تر از سوی کارشناسان امنیتی آرشیو بی‌ضرر تشخیص داده شده و به‌صورت عمومی در دسترس بوده‌اند اما مجدد ممنوع شدند. سال گذشته، آرشیو دولتی اسرائیل ۲۲۳۶ سند را برای بازرینی به سانسورچی ارائه کرد که این اقدام با انتقادهای گسترده‌ای روبرو شد زیرا باعث نقض شفافیت تاریخی و محدود شدن دسترسی مردم به اطلاعات واقعی و مهم می‌شود.

داده‌های منتشرشده از سوی رسانه‌هایی مانند مجله ۹۷۲+ نشان می‌دهند

وقایع اسرائیلیه

آوسشیدت‌پرس را نیز در شهر سدیروت ضبط کرد زیرا این تجهیزات به الجزیره هم خدمات تصویری ارائه می‌کرد. رسانه المیادین هم در لیست رسانه‌های ممنوع‌الورود به اسرائیل قرار دارد و اپراتورهای داخلی اینترنت، پخش محتوای آن را فیلتر می‌کنند. خبرنگاران France۲۴ و خبرگزاری فرانسه (AFP) نیز گزارش دادند که ارتش اسرائیل به دلایل امنیتی مانع حضور میدانی، تصویربرداری و پخش زنده آن‌ها در محل‌های حساس مثل محل اصابت موشک‌ها شده و برخی تجهیزاتشان نیز موقتاً ضبط شده است. حتی بی‌بی‌سی و اس‌کای نیوز هم گزارش کردند که اسرائیل پخش زنده آنان را در پشت صحنه عملیات‌های نظامی ممنوع کرده و گاهی پخششان به دلیل بررسی محتوا توسط سانسور نظامی متوقف شده و یا تأخیر خورده است.

در ادامه روند خاموش‌سازی روایت‌های مخالف منافع امنیتی اسرائیل، تآکنون حداقل ۱۶۴ خبرنگار را در غزه به شهادت رسانده است. برخی سازمان‌ها این تعداد را تا ۲۲۲ نفر نیز اعلام کرده‌اند. تعداد دیگری از خبرنگاران هم در لبنان و کرانه باختری هدف قرار گرفته‌اند. ارتش اسرائیل به‌طور مکرر خبرنگاران غزه را در حالی‌که هویت رسانه‌ای‌شان مشخص بوده و کارت خبرنگاری داشتند هدف قرار داده است. علاوه بر این، اسرائیل خبرنگارانی را که برای رسانه‌های وابسته به حماس کار می‌کنند، به عنوان «اهداف نظامی مشروع» تلقی می‌کند و بارها مدعی شده خبرنگارانی که کشته شده‌اند ارتباطی با حماس نداشته‌اند؛ اغلب بدون این که سندی ارائه کنند. اما خبرنگاران در غزه تنها با تهدید مداوم مرگ از بمباران‌های اسرائیلی مواجه نیستند؛ آن‌ها همچنین از گرسنگی، تشنگی و آوارگی رنج می‌برند. اسرائیل این وضعیت روخیم را با مسدود کردن ورود تمامی خبرنگاران خارجی به غزه برای بیش از یک سال و نیم تشدید کرده. اسرائیل به‌طور منظم خبرنگاران فلسطینی از غزه و کرانه باختری را بازداشت و زندانی می‌کند. این سرکوب‌ها در طول جنگ شدت یافته و شاهد ممنوعیت فعالیت رسانه‌هایی مانند المیادین و الجزیره در داخل سرزمین‌های اشغالی بوده‌ایم.

رسانه‌های داخلی و خارجی

در فروردین ۱۴۰۳، کنست (پارلمان اسرائیل) قانونی تحت عنوان «قانون الجزیره» تصویب کرد که به دولت اجازه می‌داد رسانه‌های خارجی را در صورت تهدید امنیت اعلام کردن، تعطیل یا تجهیزات آن‌ها را ضبط کند. مدتی بعد، کابینه اسرائیل با تصویب قانونی موقت، فعالیت شبکه الجزیره را به‌عنوان تهدید امنیت ملی ممنوع کرد. پلیس وارد هتلی در بخش شرقی بیت‌المقدس شد که به‌عنوان دفتر این شبکه استفاده می‌شد و تجهیزات پخش و دوربین‌ها را ضبط کرد. پس از بسته شدن الجزیره، کارت‌های مصوب خبرنگاری آن لغو شد و دسترسی خبرنگاران برای فعالیت رسمی در اسرائیل ممنوع گردید که تاکنون نیز ادامه دارد.

پس از ممنوعیت الجزیره، پلیس اسرائیل تجهیزات پخش زنده

است؛ این هیئت، تصمیمات نهایی درباره حذف یا بازایی محتوا در فیسبوک و اینستاگرام را اتخاذ می‌کند. در مورد پلتفرم TikTok نیز آمارها بسیار قابل‌توجه‌اند. طبق گزارش رسمی این شرکت، تنها در پنج ماهه اول پس از ۱۷اکتبر، بیش از ۳٫۱ میلیون ویدیو و حدود ۱۴۰ هزار پخش زنده که مرتبط با محتوای جنگ اسرائیل و غزه بودند، به دلایل گوناگون حذف یا تعلیق شده‌اند.

در کنار کنترل و محدود‌سازی اطلاعات، تلاش‌ها برای کنترل افکار عمومی جهان نیز ادامه دارد. طبق تحقیقات سایت «گنبد آهنین دیجیتال» اسرائیل بیش از ۲۰۰ هزار فضای تبلیغاتی از وب‌سایت‌هایی چون CNN، الجزیره و نیویورک‌تایمز خریداری کرده است. وقتی کسی مشغول خواندن مقاله‌ای با محتوای ضد اسرائیلی است، تبلیغی طرفدار اسرائیل درست کنار همان مطلب ظاهر می‌شود. این تبلیغات عمومی و کلی نیستند؛ بلکه هدفمند، مبتنی بر داده و طراحی شدند تا افکار عمومی جهان را به نفع اسرائیل تحت تأثیر قرار دهند. نتیجه چه بود؟ بیش از ۲۰۰ میلیون تبلیغ هدفمند پخش شد. در هلند، ۱۲٪ از مخاطبان پس از تنها یک موج تبلیغاتی، تغییر کامل در دیدگاهشان را به نظرسنجی‌ها گزارش دادند.

خودسانسوری

در کنار ابزارهای رسمی، بخشی از محدودیت‌های رسانه‌ای در اسرائیل از طریق سازوکارهای غیررسمی اعمال می‌شود. فشارهای سیاسی، واکنش‌های عمومی در فضای مجازی، ترس از مواجهه با اتهامات امنیتی یا ضدامنیتی، برخی روزنامه‌نگاران و رسانه‌ها را به سمت خودسانسوری سوق داده است؛ مواردی که باعث می‌شوند حتی بدون دخالت مستقیم سانسورچی نظامی، روایت‌ها تعدیل شوند. سردبیر روزنامه‌ها ارتض در یادداشتی در گاردین نوشت: «در این فضای فوق‌العاده قطبی، بسیاری از رسانه‌ها نمی‌خواهند مخاطب خود را از دست بدهند. این یعنی خودسانسوری بی‌صدا اما عمیق.»

جنگ ۱۲ روزه با ایران و تشدید سانسور در بحران

در دوره‌های جنگ با بحران امنیتی، دامنه و شدت سانسور در اسرائیل افزایش می‌یابد. در طول جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل، مقررات تازه‌ای، به‌طور خاص مربوط به درگیری با ایران (علاوه بر کنترل‌های قبلی) وضع شدند و محدودیت‌های ویژه‌ای برای نحوه گزارش خبرنگاران از تأثیر حملات ایران بر اسرائیل تعیین شد. در یک پخشنامه که روز چهارشنبه ۳۰ خرداد ۱۴۰۴ منتشر شد، دفتر سانسور نظامی اسرائیل هشدار داد نباید هیچ اطلاعاتی منتشر شود که محل حمله‌ها، عملکرد سامانه‌های پدافندی یا میزان خسارات را مشخص کند؛ چرا که این موارد ممکن است «به ایران کمک کند» و «تهدیدی واقعی برای امنیت اسرائیل» باشد.

وقایع اسرائیلیه

کانال ۱۳ اسرائیل: موشک‌های

ایران همچنان به صورت انبوه

شلیک می‌شود، موشک‌هایی که میزان دقت

ترسناکی دارند و ما برخی از ضربات آن‌ها را

سانسور می‌کنیم

در این دستورالعمل خبرنگاران و سردبیران از کارهای زیر منع شدند:

- فیلمبرداری یا پخش تصاویر از محل برخورد موشک‌ها، به‌ویژه نزدیک پایگاه‌های نظامی.
- استفاده از پهباد یا دوربین‌های با زاویه باز برای نشان دادن مناطق هدف قرار گرفته.
- مشخص‌کردن دقیق مکان‌هایی که در نزدیکی تأسیسات امنیتی آسیب دیده‌اند.
- پخش تصاویر مربوط به شلیک موشک‌های اسرائیلی یا رهگیری موشک‌های ایرانی.
- اشتراک‌گذاری ویدیوها در شبکه‌های اجتماعی (زنده یا ضبطی)

- در کنار ابزارهای رسمی، بخشی از محدودیت‌های رسانه‌ای در اسرائیل از طریق سازوکارهای غیررسمی اعمال می‌شود. فشارهای سیاسی، واکنش‌های عمومی در فضای مجازی، ترس از مواجهه با اتهامات امنیتی یا ضدامنیتی، برخی روزنامه‌نگاران و رسانه‌ها را به سمت خودسانسوری سوق داده است؛ مواردی که باعث می‌شوند حتی بدون دخالت مستقیم سانسورچی نظامی، روایت‌ها تعدیل شوند. سردبیر روزنامه‌ها ارتض در یادداشتی در گاردین نوشت: «در این فضای فوق‌العاده قطبی، بسیاری از رسانه‌ها نمی‌خواهند مخاطب خود را از دست بدهند. این یعنی خودسانسوری بی‌صدا اما عمیق.»

قوانین سانسور اسرائیل را به خبرنگارانش گوشزد نکرده بود.

در همین رابطه خبرنگار شبکه آلمانی ARD در پیامی ویدئویی گفت: «بر اساس قوانین سانسور ماتنها اجازه داریم از برخورد موشک‌ها به اهداف غیرنظامی فیلم بگیریم و خبر مخابره کنیم. برای مثال خانه‌های مسکونی؛ ولی اگر هدف‌های نظامی یا استراتژیک مورد اصابت قرار بگیرد ما اجازه نداریم فیلم بگیریم و مخابره کنیم مگر اینکه قبل از آن از یک مسئول سانسور نظامی اجازه بگیریم. سازمان سانسور می‌گوید علت این سختگیری این است که ایران نباید به اطلاعات حساس دست پیدا کند ولی مشکل اینجا است که به این شکل این تصور ایجاد می‌شود که ایران تنها هدف‌های غیرنظامی را هدف گرفته و مورد اصابت قرار داده است.»

محدودیت‌ها در بستر شبکه‌های اجتماعی نیز تشدید شد؛ گزارش‌های متعدد از کاربران ایرانی در شبکه‌های اجتماعی نشان می‌داد که اینستاگرام تصاویر پرچم ایران را که در روزهای اخیر توسط میلیون‌ها کاربر ایرانی استوری شده بود، حذف کرده است. این اقدام واکنش‌های گسترده‌ای را در میان کاربران ایرانی به دنبال داشت و بسیاری آن را سانسور و محدودیت آزادی بیان دانستند.

طبق گزارش رسانه تایمز اسرائیل در طول جنگ ۱۲ روزه، از میان ۵۵۰ موشک و ۱۰۰۰ پهباد شلیک شده از سوی ایران حدود ۵۰ موشک اصابت کرده و باقی موشک‌ها با نرخ موفقیت ۹۰ درصدی رهگیری شده‌اند. و ۹۹ درصد پهباد‌هایی که تهدید ایجاد می‌کردند نیز رهگیری شدند. طبق گزارش صندوق غرامت مالیات بر املاک اسرائیل، تاکنون حدود ۴۱ هزار درخواست خسارت در اسرائیل ثبت شده که حدود ۳۳ هزارمورد مورد مربوط به خسارت ساختمان‌ها و حدود ۴۰۰۰ مورد مربوط به خسارت وسایل نقلیه و ۴۵۰۰ مورد برای خسارت به محتویات و تجهیزات است. کانال ۷ اسرائیل اعلام کرد حدود ۱۱ هزار نفر پس از حملات موشکی ایران به ساختمان‌هایشان به هتل منتقل شدند به این معنا که دیگر آن سازه قبلی محل سکونتشان قابلیت زندگی ندارد و باید تخریب شود. با یک حساب ساده روشن می‌شود این میزان تخریب ثبت شده در اسرائیل تاکنون، با اصابت فقط ۵۰ موشک ایرانی هم خوانی ندارد.

اخیراً رئیس مؤسسه وایزمن در یک برنامه تلویزیونی در کانال ۱۳ اسرائیل گفت: «ویرانی گسترده‌ای رخ داده و مساتاً ۵۰۰ میلیون دلار خسارت دیده‌ایم. مرکز «وایزمن» و قلب تپنده مؤسسه مورد اصابت قرار گرفته است.» مجری نیز اضافه کرد: «نه تنها «وایزمن» بلکه بسیاری از پایگاه‌های ارتش و نقاط استراتژیک دیگر مورد اصابت قرار گرفتند، اما سانسور اجازه انتشار آن‌ها را نمی‌دهد؛ ما با وضعیتی مواجه شدیم که در آن عموم مردم متوجه دقت بمباران توسط ایران و میزان خسارت به بسیاری از سایت‌ها نشدند.»